# BUGARSKA KNJIŽEVNOST

## STARO DOBA BUGARSKE KNJIŽEVNOSTI

Staro doba bugarske književnosti od devetog stoljeća do polovice 18. vijeka po svom je izvoru i po karakteru svoga sadržaja istočno-kršćansko, a novo je doba od polovice 18. stoljeća pa do naših dana prema istim znacima zapadno-prosvjetiteljsko doba. Između jednog i drugog doba nema nikakve idejne veze, nikakva organskog prelaza. Jezik stare bugarske književnosti je jezik crkveni, koji je bio daleko od narodnoga govora.

Početak bugarske književnosti u narodnom jeziku i s vlastitim pismom pada u polovinu devetog vijeka, dakle dva stoljeća poslije osnutka prve bugarske države. Ta je književnost nastala izvan granica Bugarske u južnoj bizantskoj oblasti Balkanskog poluotoka, koju su nastavali Slaveni istog onog plemena, koje je bilo u Bugarskoj.

Djelo sv. Ćirila i Metoda prešlo je etnografske granice bugarskog plemena i sa svijetlim zrakama obasjalo sve slavenske zemlje dobivši tako značenje svjetske historijske činjenice. (V. istraživanja Bugara dra N. Bobčeva, dra V. Sl. Kiselkova, M. Genova i dr.) Starobugarska je književnost, veli dr N. Bobčev, jedno vrijeme ujedinjivala sve Slavene.

Tri decenija (od g. 855. do 885.) živjela je novoosnovana slavenska književnost izvan granica bugarske države bez političkog poimanja svoga naroda i bez vlastitog središta. Ne zna se, da li se u tom razdoblju književno radilo u samoj bugarskoj državi. Ali kada je prosvjetni rad solunske braće sv. Ćirila i Metoda prodro do moravskih Slavena, nesumnjivo je, da je još prije mogao prodrijeti susjednim bugarskim Slavenima i njihovu knezu Borisu; to je bila književnost u njihovu jeziku. Bit će, da je i u Borisovoj Bugarskoj bilo pokušaja u slavenskom jeziku i pismu. Čim je slavenska književnost našla svoje središte na dvoru bugarskog vladaoca i postala bugarska književnost, zamijenila je glagoljicu sa ćirilicom. Književnost se širila na cijeli bugarski teritorij.

Poslije smrti sv. Metoda prvi njegovi suradnici, koje su prognali njihovi latinsko-njemački protivnici, razbježali su se na sve strane. Većina se vratila među bugarske Slavene. Knez Boris je radi burnih događaja prilikom uvođenja kršćanstva trebao učitelja i crkvenih službenika. Od toga vremena bugarska književnost, koja je svladala bizantinsko-slavensko i moravsko-slavensko progonstvo, nalazi na svom tlu svoje središte. Međutim već u rečenih trideset godina niklo je u Bugarskoj znamenitih spomenika, koje slavenska nauka drži s obzirom na jezik

upravo klasičnima. U tim se spomenicima nalaze nekoji tragovi jezika onih zemalja i naroda, među kojima su ti spisi izrađeni, ali to im ne oduzima ni ne umanjuje karakteristike bugarsko-slavenske književnosti. Ta književnost doživljuje svoj preporod: prvi za cara Simeona u Preslavi od 9. do 10. vijeka, a drugi za cara Ivana Aleksandra (14. vijek) u Trnovu, toj drugoj bugarskoj prijestolnici. Iz Bugarske se širi k ruskim (u desetom vijeku) i srpskim Slavenima (u 12. vijeku). Tako je, veli dr Teodorov Balan, bugarska književnost u vezi s književnim počecima i svih ostalih Slavena. Dalji razvitak književnosti razvijao se na tim temeljima kod Rusa samostalnije nego u Srba, a kod Hrvata se uz one istočne početke razvija znatnija književnost zapadnoga karaktera rimskoga. U Slovenaca, Čeha i Slovaka bili su dakako istočni počeci ubrzo zapušteni; bugarska književnost dozrijeva za drugi pohod među Ruse i Srbe u 14. i 15. vijeku, štaviše postaje snažan faktor u povijesti i jeziku Rumunja sve do 17. vijeka.

## GLAVNA RAZDOBLJA BUGARSKE KNJIŽEVNOSTI

S propašću bugarskoga carstva na koncu 14. vijeka nastaje i propadanje književnog rada Bugara. Otada se javljaju drugi slavenski utjecaji na bugarsku književnost, i to najprije od 16. vijeka srpski utjecaji, a od 17. vijeka ruski. Prvi se ruski utjecaj afirmirao u bogoslužbenim knjigama, i to štampanim, koje su dolazile i Srbima. Taj jezik (u bitnosti srpsko-bugarski) imao je različne ruske značajke; zavladao je u crkvenim funkcijama kod svih pravoslavnih Slavena. Ta posebna crkvenoslavenska književnost ruskog izvora ne spada ni u bugarsku ni u srpsku književnost. Drugi literarni utjecaji na Bugare došli su od vojvođanskih Srba, kojih je književnost početkom 19. vijeka posredovala utjecaj zapadno-evropskih izvora. Od polovice 19. vijeka jača se snažan utjecaj nove ruske književnosti na bugarske pisce sve do devedesetih godina. Od tog vremena se bugarska književnost bez ikakvih posrednika obraća zapadnoevropskim uzorima, kod kojih se uči književnim smjerovima i formama i podjedno samostalno stvara spise prvotnih sujeta i uistinu umjetničkih svojstava. Pod naporom drugog ruskog djelovanja stvorio se novi bugarski jezik, koji je primio nemalo rusizama, no protiv njih je ustalo mlađe književničko pokoljenje.

Unatoč velikom napretku, koji su Bugari dosegli za pedeset godina slobodnog političkog i duhovnog života, nijesu se još oslobodili svih tragova one kulture, koja ih je zadržavala u razvitku i koja je izazvala kulturno zakašnjenje Bugara u poredbi s kulturom drugih slavenskih naroda.

Bugari nijesu proživjeli ni humanizma ni renesanse ni reformacije. Nijedne tiskare nije bilo u Bugarskoj i bugarska je književnost tonula u dubokoj tami. S grčkim školama razvija se u Bugarskoj proces helenizacije bugarskoga građanstva od 15. vijeka. Kasnije malo pomalo tek u drugoj polovini 18. vijeka dolaze Bugarima gotovi plodovi nove evropske civilizacije.



## OTAC PAJSIJ I NJEGOVO ZNAČENJE

Nova bugarska književnost počinje djelom „Istorija Slavenobugarskaja" od svećenika Pajsija iz hilandarskog samostana na Atosu (1762.). Stara je bugarska književnost nastala u kulturnom području makedonskih Bugara pod bizantinskom vladom, a nova se književnost stvara među Bugarima u Makedoniji iz vrela helenizma. Otac Pajsij poziva u svom djelu svoje sunarodnjake, da poštuju svoj jezik i da svuda ispovijedaju svoju bugarsku narodnost. To djelo često je prepisivano i prvi je prijepis poznat već 1765. g. iz balkanskog mjesta Kotla. Tako je prepisivano i u prvoj polovici 19. vijeka i tek godine 1844. izlazi tiskom u Budimu prerađen tekst pod natpisom „Carstvenik". Čitavo dostojanstvo i snaga tog spisa leži u iskrenom autorovu oduševljenju za narodno osvještenje. Sama povjesna građa nije kritična.

Važan korak napretka čini početnica t. zv. „ribni bukvar" od Petra Berovića-Berona, štampana godine 1824. u Brašovu.

S Pajsijem se u novoj bugarskoj književnosti javlja dolazak duha nacionalizma, koji je u Pajsiju samonikao.

Nova bugarska književnost sve do stvaranja slobodne bugarske kneževine godine 1878. i sve do ujedinjenja samoupravne Istočne Rumelije s tom kneževinom (godine 1885.) pod utjecajem je tuđih zapadnih škola, najvećma ruskih.

Prije osnutka današnje Bugarske bila su dva bugarska književna središta: jedno u Carigradu i to domaće, a drugo emigrantsko u Bukureštu. U prvom su središtu književnici morali savladavati svoju misao ili se izražavati alegorijski, naprotiv drugo je središte uživalo svu slobodu misli i književne umjetnosti.

Oslobođenje Bugara od turskog ropstva oslobodilo je bugarsku književnost od svih zapreka ropstva i tame.

Pajsij je izdao svoje djelo u doba turske dominacije, kada je propaganda grčkog klera inspirirana svegrčkom idejom išla za tim, da Bugarima otme narodnu svijest i da ih helenizira.

## KNJIŽEVNOST PRIJE OSLOBOĐENJA BUGARSKE

U epohi između 1800. i 1850. godine nalazimo oduševljenih imitatora Oca Pajsija: oni rade bez prekida. U početku s rukopisima, a kasnije štampanim djelima bude narodnu svijest u Bugarima i šire prosvjetu u svojoj domovini. Njihova je svrha poduka. To su Sofronije VRAČANSKI, Neofit BOZVELI, Neofit RILSKI i dr. Njihova su djela osim didaktičke koristi veoma zanimljiva i radi proučavanja razvitka bugarskog jezika.

U periodu, koji je prethodio oslobođenju Bugarske t. j. od godine 1840. do 1875. nalazimo velik broj bugarskih književnika, koji djeluju u Rumunjskoj i Srbiji: to su u prvom redu Sava Georgi RAKOVSKI, DRUMEV i Hristo BOTEV. Akcija Rakovskog (1821.—1867.), javnog radnika i književnika, išla je za tim, da nađe što jaču književnu riječ i što jači elan u borbi za oslobođenje svoga naroda. Rakovski je organizator urota protiv turskog

vlastodršca. Osim brojnih aktuelnih članaka i etnografskih rasprava napisao je i pjesmu „Putnik u šumi".

U doba bugarskog duhovnog ropstva imali su i Hrvati, a napose njihovo kulturno središte Dubrovnik, veoma velik utjecaj na Bugare. Dubrovnik je bio posrednik između zapadne kulture i Bugarske. Rad Dubrovčanina Pavla Đorđića najjasnije pokazuje, kako su Dubrovčani bili zainteresirani u političkoj sudbini Bugarske. (Vidi prosvjetne zasluge hrvatskih svećenika u Kiprovcu, borbu katoličkih Bugara za slobodu Bugarske, zasluge porodice Pejačević itd.). Hrvatski jezik i hrvatske knjige bile su raširene među Bugarima.

IVAN A. BOGOROV (1818.—1892.) autor je veoma zanimljive autobiografije „Moj život, opisan od mene"; bugarskoj slavistici dao je nesamo rusko-slavensku nego i zapadno-evropsku orijentaciju. Bogorov se na sveslavenskoj etnografskoj izložbi u Moskvi upoznao s hrvatskim preporoditeljem Ljudevitom Gajem. Da i u Bugarskoj ideja slavenskog bratstva i jedinstva nije slučajna i da je živjela u svijesti mnogih, dokazuje nam život i rad Ivana Dobrovića, kasnije nazvanog Dobrovskog (1812.—1896.), koji je za svog boravka u Beču poslije 1848. došao u slavenske, u prvom redu hrvatske krugove. Bio je veliki poklonik heroja revolucije iz g. 1848., hrvatskog bana J. Jelačića, Josipa Jurja Strossmayera i dr. U varšavskom rusko-poljskom časopisu „Dennici", koju je uređivao Petar Dubrovski, objelodanio je godine 1843. Jan Purkinje članak „O književnom jedinstvu među slavenskim plemenima", u kojem dokazuje, da slavenska uzajamnost zahtijeva i jedno zajedničko slavensko pismo i to latinicu.

LJUBEN KARAVELOV (1837.—1879.) sudjeluje između 1870. i 1875. u revolucionarnim djelima svog naroda. Osnivač je revolucionarnog odbora u inozemstvu. Poznavao je i hrvatsku književnost; u svojoj jednoj noveli daje motto iz jednog djela Kukuljevićeva. Znamenita je njegova novela „Mali dječak svojoj mami" i djelo „Bugari u staro vrijeme". Njegovi opisi bugarskih gradova i života u njima izvanredno su uspjeli.

## IVAN VAZOV I NJEGOVO DOBA

### *PROZA: NOVELISTI I ROMANOPISCI*

IVAN VAZOV (1850.—1922.) prvi je bugarski književnik, koji je umjetnički manifestirao ljubav za svoju zemlju. Vazov je umjetničkom riječju izrazio, opjevao i mjestimice ovjekovječio bugarsku prirodu, njezine ljude i njihove ideje. Bugarska i Bugari najjasnije se odrazuju u djelima Ivana Vazova. U svojim „Legendama Careveca" opisuje na uzvišen način borbu Bugara protiv Bizanta. U „Epopeji zaboravljenih" ovjekovječio je likove oca Pajsija, Rakovskog, junaka Vasilja Levskog i braće Miladinova. U romanu „Pod jarmom" ovjekovječio je bugarske ustanke, poslije kojih je ostvareno oslobođenje Bugara. Taj je roman preveden na hrvatski (preveo



dr Gudrun-Orlovčanin) i na mnoge evropske jezike. Običaje i život Bugarske prije oslobođenja prikazao je Vazov u „Kazalarskoj carici" i u „Novoj zemlji". Bugarske ratove i pobjede opjevao je u brojnim svojim stihovima, isto tako je uzveličao i bugarsku prirodu. Vazov je izvršio velik utjecaj na bugarski socijalni život i na bugarsku književnost.

Njegovo djelo „Pod jarmom" unatoč napretku, što ga je bugarska književnost izvršila od njegova izlaska, nije natkrililo dosada nikakvo djelo iste vrste. Vazov je pisao svoje djelo pod utjecajem Victora Hugo-a i ruskih realista, s humorom specijalno bugarskim; ono sadržava kroniku opisa bugarskog života prije oslobođenja i ono je jedno od najljepših djela iz vremena bugarskog narodnog oslobođenja.

Vazov je znatan pjesnički talenat: on je prvi bugarski pisac, koji je stvorio čitavu književnost i otkrio sve njezine strane. Njegovim se djelima odgajaju čitava pokoljenja. Vazov vrši utjecaj na mlađe bugarske pjesnike svojim briljantnim stilom, jezikom i stihom. U Vazovljevim djelima dobio je bugarski jezik svoju gipkost, lakoću, kratkoću, izražajnost i plastičnost.

Dne 24. listopada 1920. svetkovao je Vazov 50-godišnji jubilej rada i 70-godišnjicu plodonosnog života. To je bila svečanost, kakve ne pamti Bugarska, a kad je dne 22. rujna 1922. zatvorio oči veliki pjesnik, priređen mu je veličanstven sprovod. Tim je povodom izdana svečana zbirka njegovih djela „Uspomene" i antologija Vazova, što ju je sastavio prof. Arnaudov.

STOJAN MIHAJLOVSKI je satirik s golemim pjesničkim darom. Po zvanju je bio sudac, publicist, napokon profesor na visokoj školi u Sofiji. U radu Mihajlovskog razlikujemo uglavnom dvije faze njegova stvaranja. U djelima prve faze obrađuje moralno-filozofska pitanja u pesimističkom duhu. U stvaranju druge faze obrađuje Mihajlovski satiru, u prvom redu političku. U satiri je našao Mihajlovski svoj pravi poziv. Satirom se primakao bliže bugarskom društvenom životu, i njegove nedaće dadoše mu predmet poezije. Satira mu je poput mača sa dvije oštrice, koji nemilosrdno udara sve, što njegov gnjev zahvati. Njegova djela su neiscrpljiv izvor praktične mudrosti: poimence su mu neke satire pune zdravih savjeta, a neki epigrami puni misaonih sentenca.

TODOR VLAJKOV je darovit beletrist, koji je dao uzorne pripovijesti novijoj bugarskoj književnosti. Kao takav se pokazao znatnim pripovjedalačkim talentom. Njegove se pripovijesti iza Vazovljevih najvećma čitaju.

Jedan od najpopularnijih bugarskih književnika je simpatični bohem ALEKO KONSTANTINOV, koji svoj književni ugled zahvaljuje obradi tipa Baj Ganje. Aleko Konstantinov je u prvom redu satirik. Poznat je i sa svojim putnim bilješkama, najljepšim svojim djelom „Do Čikaga i natrag". Preveo je neka djela Puškina, Lermontova, zatim „Tartuffe" od Moliera. Njegovo djelo „Baj Ganja" je prevedeno i na hrvatski jezik. U „Baj Ganji" je dao autor živu sliku svega onog, što je nega-

tivno na Bugarinu i čemu se svaki Bugarin, koji ima zdrave autokritike, mora smijati. „Baj Ganja" se sastoji od 13 pripovijetki, koje nijesu suvisle, jer pisac nije svršio djela. To je zbirka humorističnih pripovijedaka, koje prikazuju moral, karakter, pojmove i stremljenje neodgojenog Bugarina. Ti fejtoni predstavljaju istinsku satiru na politički moral uopće. Njegovi junaci nijesu samo djeca Bugarske, nego čitavog Balkana. Zato i njegov Baj Ganja nosi atribut Balkanski te je postao nacionalnim tipom, koji simbolizira mane primitivnog Bugarina.

ANTON STRAŠIMIROV (umro g. 1870.) veoma je plodan pisac; radi preko četrdeset godina. Socijalni je pisac i dramatik.

Prije rata pišu mnogo CANKO BAKALOV CERKOVSKI, seljački ideolog, pisac zbirke pjesama „Poljske pjesme", zatim IVAN KIRILOV. Prije rata se i javio DAMJAN KALFOV, pisac osebujnog značenja.

## KNJIŽEVNOST ZA VRIJEME RATA I POSLIJE RATA

### *NOVELA I ROMAN*

Prve poslijeratne godine su godine gorkog života i analize, koja traži razloge narodne katastrofe i pouke iz nje; to su godine traženja novih putova, novog smisla za narodni i lični život, godine, koje hoće da prekinu s nedavnom prošlošću, kad je iz nje bilo iscrpljeno sve bogatstvo njezina iskustva. Tražio se put k postignuću novih, trajnih vrednota. Za bugarsku je to književnost doba, koje zatvara u sebi mnogu ličnu i javnu bolest, mnogo tugaljivog lutanja i razočaranja. Nad njezinim pepelom već se ukazuju znakovi novog stvaranja, kojega će pravci i sadržaj imati zdraviji temelj i biti u skladu s duhovnim životom naroda, s njegovim tugama i čežnjama.

U godinama prije rata u bugarskoj je književnosti vládala anarhija; bugarski se književnik povodio za stranim uzorima, koje je imitirao i htio ih presaditi na svoju rođenu grudu. To su bile godine, kada je u Bugarskoj cvao zakašnjeli simbolizam, koji je bio stran tradiciji bugarske umjetničke riječi. Osim toga tih godina nije bilo velike kulturne ličnosti ili oslobodilačke ideje, koje su neizbježive za vodstvo inteligencije, kakva je bugarska. Poslije Panča Slavejkova, koji se uspio podići na stepen kulturnog vođe i koji je ocrtao najispravnije zadaće bugarskog književnika i inteligenta — naime: poznavanjem narodne duše i srodnošću s narodnim stvaranjem s osloncem na kulturna nastojanja Evrope — bugarska književnost kao da je ostala bez smjernica i ideala.

Došao je svjetski rat i u njem su se izgubili pisci. Nekoliko novela, nekoliko pjesama i jedna molitva (od Babeva) — to je cijelo bogatstvo ratnih godina.

ELIN PELIN (pravim imenom Dimitar Ivanov) darovit je pripovjedač bugarskog sela. Izvrsno poznaje seosku prirodu i veliča seoski moral: moral nepokvarenih seljakinja, idiličkih



pastira i pastirica. Matica je Hrvatska izdala zbirku njegovih novela. To je pisac rijetke umjetničke snage i zaslužuje mjesto u antologiji prvih evropskih beletrista. Piše i za djecu. Urednik je dječjeg lista „Svetulka".

GEORGI STAMATOV (1869) jedan od najfinijih psiholoških analizatora među bugarskim prozaicima. Analizira odnos između muškaraca i žene, probleme braka i njegovih putova. Kao sudac obrađuje i konflikte ljudi sa zakonom i moralom.

DIMITAR ŠIŠMANOV (rodio se godine 1889.), sin pokojnog profesora slaviste Ivana Šišmanova i književnice Lidije Šišmanove, autor je romana „Zastupnik", „Stojanov", „Highe life" (u hrvatskom prijevodu u Zabavnoj Biblioteci), „Buntovnik", „Strani ljudi" i drame „Košmar". Kritičar je i fejtonist dnevnika „Slovo".

ANA KAMENOVA nesumnjivo je najbolja bugarska romansjerka. Autorica je dvaju romana: „Haritinin grijeh" i „Grad je isti". Veoma je inteligentna žena duboke psihologije i žive analize.

MIHAJLO KREMEN (1886.) solidan je pisac; autor je romana „Bregalnica", koji je Zabavna Biblioteka izdala u hrvatskom prijevodu. Već dugo godina ništa ne piše.

KONSTANTIN KONSTANTINOV (1890.) opisuje na umjetnički i sentimentalan način život malih gradova, koji izumiru.

VLADIMIR POLJANOV odlikuje se izvrsnim poznavanjem današnjih pitanja: u svim njegovim djelima zrcali se današnjica (romani: „Ugaslo sunce", „Vitezovi", „Djevojka i trojica"). U svom romanu „Vika" karakterizira suvremeno doba i iznosi jednu tendenciju: određuje put za svladavanje poteškoća današnjeg doba. Autor se javlja kao socijalni mislilac i propovjednik socijalno-ekonomskih ideja. U njegovoj knjizi „Kradljivac" nalaze se osim naslovne novele i novele „Ljudi, koji umiru", „Kradljivac" i „Igrači". Osim toga izdao je nekoliko drugih zbirki novela („Bečke večeri", „Smrt" i dr.). Velik uspjeh postigao je s eksotično-kozmopolitskim romanom „Noći, koje ne će postati nikada bijele".

KONSTANTIN PETKANOV, rodom iz sada turske Trakije, ugledan je bugarski književnik, koji je za objekt svoga uistinu umjetničkog stvaranja uzeo seljački život (selski bit). On je autor grandiozne „kronike sela": „Žetva", od koje su izašla dva dijela: „Staro vrijeme" i „Hajduci". Petkanov ima nekoliko rijetkih vrlina: organsku vezu sa selom i vjernu nepromjenljivu ljubav prema njegovim sinovima, plodnu i elastičnu fantaziju. U romanu „H a j d u c i" opisao je s rijetkom umjetničkom istinitošću život trakijskih Bugara pod turskim ropstvom. Odnos Turaka i Bugara bio je kao odnos između gospodara i robova. Dva su lična junaka u romanu: Bogdan i Filčo, mirni seljaci trakijskog sela Topole. Odlikuju se od drugih, što su fizički jači i duhom smioniji. Oba junaka u obrani i časti ubijaju i dolaze u hajdučka skloništa Strandže na hajdučkoj poljani. Njima se pridružuje nekoliko ljudi i već se stvara hajdučka četa

s Bogdanom na čelu. U licu Bogdana ocrtao je Petkanov prelaznu sliku između staroga legendarskog hajduka i apostola-revolucionarca. Bogdan je vitez lične i porodične časti. U romanu „B j e g u n a c" prikazuje grešni bijeg od zemlje. Kao rasipni sin i taj grešnik strada i kao pokajnik vraća se zemlji. Raduje se zemljinu plodu i naslađuje se njezinom surovom ljepotom. Nema sreće tamo, gdje čovjek ne može ispuniti zakone zemlje i gdje joj ne može dati radne sile. Veljko Marinov, bogat seljak, ne će više da robuje zemlji, da živi „u muci i blatu", proda sve njive i preseli se u Burgaz. Tamo otvori dućan i propada. Jedan ga njegov prijatelj iz rata prevari. Prevaren, osiromašen, poslije teške bolesti Veljko se vraća gonjen od neodoljive čežnje ženi i svojoj djeci.

Poslije nekog poratnog lutanja i poratne komunističke poezije bugarski se književnik vratio ponovo na put, koji su mu odredili prošlost i tradicija. O tom povratku bugarskog književnika i bugarske inteligencije domovini najintimnije i simbolički govori N. Lilijev u pjesmi „Domovina" (u „Zlatorogu" VI. 65.)

Bugarski književnici nastoje da u povijesti otkriju onaj pravi bugarski narodni duh ili — kako oni vele — „rodnost". U povijesnim pripovijetkama Elina Pelina i Jordana Jovkova najjasnije se odrazuje bugarski duh. Djela tih pisaca imaju vrijednost i za strance, i to nesamo svojim bugarskim koloritom, nego i svojom psihologijom i raspoloženjem, koje osvaja svačije srce.

Na polju historijskih romana istakao se posljednjih godina ST. ZAGORČINOV svojim romanom „L e g e n d a o S v e t o j S o f i j i". Roman je crpljen iz povijesti slavenskog naselja balkanskog poluotoka i seže do propasti bizantijske države. To je najveći i najbolji bugarski historijski roman. Osobita je njegova vrijednost u stilu i vjerskom misticizmu.

Romani Dobri Nemirova i St. Čilingirova nadovezuju se na djela Ivana Vazova. U romanu „B r a ć a" prikazuje DOBRI NEMIROV stanje bugarske javnosti decenij prije travanjskog ustanka (godine 1876.). Osim toga je u tom romanu snažno iznesena prastara karakteristika Bugarina: ljubav prema radu i privrženost zemlji.

ST. ČILINGIROV je pisac romana „K r u h n a š s v a g d a š n j i": u njem slika bugarski život od pedesetih godina prošlog stoljeća sve do početka sadašnjega stoljeća. Taj je roman apoteoza bugarskog obrtničkog staleža, koji je igrao veliku ulogu u bugarskom preporodu. Obrtnici su zaslužni, jer su bili prvi pokretači borbe za crkvenu i političku nezavisnost Bugara. Poslije oslobođenja pretrpjeli su obrtnici najteže udarce modernizacije. Posljednji je njegov roman „K a b a n i c a", koji prikazuje tešku sudbinu ruske emigracije poslije revolucije g. 1917.

Vrijedna je knjiga putopisa i dubokih povezanosti između sadašnjosti i prošlosti djelo LJUBOMIRA VLADIKINA „Carevgrad-Trnovo".

JORDAN JOVKOV, pisac romana „Žetelac", jedan je od najboljih i najdarovitijih bugarskih pripovjedača. Rodio se godine 1884. u selu Žeravni u Kotlenskom kraju. Odrasao je u selu



Čifutkje u dobričkom kotaru u Dobrudži, koja je sada pod Rumunjskom. Otac mu se Stefan doselio poslije oslobođenja Bugarske u Dobrudžu; bio je napredan poljodjelac i bogat stočar (imao je velik broj ovaca). Kao školovan čovjek otac mu je sudjelovao u radu oko općeg napretka u selu. Majka mu Pena Bajčeva, dobrodušna i čovjekoljubiva žena, imala je dar, da duhovito i humoristično pripovijeda. Jovkov je svršio osnovnu školu u selu Čifutkje, a gimnaziju u Sofiji, gdje je počeo studirati i filozofiju i pravo. Dugi niz godina bio je pučki učitelj u različnim selima Dobrudže. U borbama za ujedinjenje bugarskoga naroda, u balkanskom i svjetskom ratu borio se kao časnik. Poslije rata bio je neko vrijeme činovnik bugarskog poslanstva u Bukureštu. Sada je državni činovnik u Sofiji.

Jovkov je počeo pisati kao mladić. U početku je pjevao lirske pjesme, a zatim se potpuno odao prozi, i to noveli. Njegove novele razasute su u svim najboljim bugarskim časopisima, a najvećma u sofijskom „Zlatorogu". Dosada je izdao dva sveska novela pod imenom „P r i p o v i j e t k e"; zatim je izdao zbirke novela „P o s l j e d n j a r a d o s t", „S t a r o p l a n i n s k e l e g e n d e", roman „Ž e t e l a c", dramu „A l b e n u" i komediju „M i l i j u n a š". Za posljednja dva djela Jordana Jovkova zainteresiralo se i zagrebačko Narodno Kazalište, koje nije poslije rata prikazivalo nijednog bugarskog djela. Obje je drame s velikim uspjehom igralo sofijsko Narodno Kazalište.

Jordan Jovkov pripovijeda mirno, odmjereno i glatko. Svoje misli izlaže lijepo, polagano i promišljeno. Osvaja čitatelja i nehotice mu sugerira svoje misli i svoja čuvstva, zarobljuje ga sa svojim slikama i likovima — živim, jarkim, svježim i zanimljivim; izvabi uvijek lijepe slike iz prirode, iz situacije, iz pokreta. Svako mu je djelo dobro promišljeno i besprijekorno motivirano; skladno ga izgrađuje i s jednakom ga silom jača i zaključuje.

Jovkov je izvrstan poznavalac bugarskog sela. On i za svoja djela najradije uzima sujete i junake sa sela; bavi se selom kao antitezom grada. Umjetnički ga instinkt vuče u selo, jer tamo nalazi više poezije, jednostavnosti i plemenitosti. Ljudska i umjetnička jednostavnost odlikuje sva njegova djela. Njegove pripovijesti osim pjesničke dražesti imaju duboki moralni smisao. Uzdiže se do opće sveljudske visine. Ima bogatu zalihu dojmova i opažanja, osobito iz uže svoje domovine Dobrudže. Istinski shvaća osobe i predmete i vjerno ih crta i riše. Iznio je nezaboravne prizore iz svjetskog rata. Bugarskog vojnika ne slika samo kao vojnika, nego u prvom redu kao čovjeka. Jovkov je uz Angela Karalijčeva jedan od onih bugarskih književnika, koji je osjetio u svoj svojoj dubini ljepotu bugarske narodne pjesme, iz koje je crpao sujete za svoje umjetničko stvaranje. Stvorio je poeziju bugarskih predanja, bajki i legendi. Napisao je najkrasnije legende u čitavoj bugarskoj književnosti. Jovkov je bogodani pjesnik i umjetnik.

Od njegovih djela prevedene su „Večeri Antimovskog hana" na rumunjski u cijelosti, a na srpski tek djelomično (izdao Boško

Tokin u zasebnoj knjizi). Manje njegove novele izašle su u nekojim našim časopisima. U zagrebačkoj „Omladini" prevedena je njegova novela „Grijeh djeda Ivana Belina". A s romanom „Žetelac", što ga je izdala Knjižnica Dobrih Romana, izašlo je na hrvatskom jeziku prvi put jedno njegovo veće djelo.

STRAŠIMIROVO posljednje djelo roman „H o r o" crpe građu iz posljednje seljačke revolucije godine 1923.

Epizodičku i fejtonističku novelu obrađuje PANČO MIHAJLOV.

Talentiran je pripovjedač ANGEL KARALIJČEV (rođ. 1902.), koji piše i izvrsne priče za omladinu (izdaje bugarsko ministarstvo narodne prosvjete). Čitate li njegovu koju novelu, imate dojam, kao da vidite seljaka, koji vam govori o svojoj nesreći ili o intimnom životu svoga sela. Mnoge su njegove lirske novele i bajke tako popularne, da ih Bugari znaju napamet.

## *L I R I K A*

Prema mišljenju povjesnika bugarske književnosti početak bugarskoga pjesništva u današnjem smislu riječi nalazimo u polovici 19. vijeka. Bugari su međutim imali stihova i prije, a njihovi autori svrstani su u skupinu „Prvi stihotvorci".

Bugarska poezija prevladava znatno nad prozom, pa je opravdano mišljenje povjesnika bugarske književnosti, da lirika gotovo iscrpljuje cijeli literarni razvitak Bugarske. Bugarska lirika počinje svoje manifestacije uistinu bez tradicija i posve bez određenih čvrstih smjernica. Teško je dakle u njezinim počecima tražiti djela formalno i stilski savršena. Svi su prvi bugarski književnici uspješno izgrađivali stih, slog i vanjsku formu.

To razdoblje, koje se može nazvati organiziranjem književnih snaga, trajalo je mnogo vremena. Prvi su pioniri na književnom polju bili buditelji narodne svijesti i revolucionarci prije oslobođenja, a političari i javni radnici poslije oslobođenja.

Prve pokušaje lirskog stvaranja nalazimo u godini 1820. Javljaju se prvi stihotvorci Paškov, Pejčinović, Kiplovski, Neofit Rilski i Neofit Bozveli. Oni su se ogledali u stihovima, ali nijesu dosegli umjetničke visine. Ognjanov i Izvorski nijesu imali bolje sudbine od ostalih. Leksikograf NAJDEN GEROV spjevao je svoju pjesničku meditaciju „Stojan i Rada" (godine 1845.).

Među prvim se pjesnicima istakao DOBRI ČINTULOV (1822.—1866.), autor budnice „Ustani, ustani, balkanski junače".

KONSTANTIN VELIČKOV je sladak i nježan pjesnik, koji je poznat svojim prijevodom glavnog djela besmrtnog Dante-a: „La divina Comedia". Veličkov je djelovao na svim područjima pjesništva: u lirici, drami i eposu. On je izrazito lirski pjesnik, iako je na području drame stvorio znatna djela. Najljepša mu je lirska zbirka „Carigradski soneti". Ljubav prema domovini jedan je od osnovnih motiva njegove lirske poezije.

Najveći je pjesnik bugarski svog vremena PETKO RAČOV SLAVEJKOV (1827.—1895.) Njegova je prva pjesma satirička:



spjevao ju je kao mladić od 17 godina, uperena je protiv Ilariona, trnovskog episkopa, po narodnosti Grka i poznatog neprijatelja Bugara. Slavejkovljeva borba protiv grčkog svećenstva i turskoga gospodstva ispunila mu je čitav život. Bio je učitelj i novinar.

U isto se doba javio i nedostiživi, uistinu talentirani lirik, koji je i danas veoma cijenjen i slavljen, HRISTO BOTEV ili Botjov. Botev je i kao lirik i kao čovjek najsavršenije izrazio bugarski revolucionarni preporod. Njegova lirika prelazi uski bugarski okvir. Ta lirika, kojoj se umio najvećma približiti drugi tip rasnog genija Javorov, stoji i danas na visokom niveau-u. Drži se pravom prvim graditeljem prvog perioda bugarske lirike. Na temeljima, koje je on udario, stvarao je dalje P. R. Slavejkov. Njegova lirika je izraz plemenitih ideja, koje su davale izražaj revolucionarnoj misli; u njoj je najviše oduševljenje, odlučnost borbe za slobodu podjarmljenih i najdublji izraz boli nad njihovom sudbinom. Da nije bilo Boteva, ne bi bugarska lirika prije oslobođenja imala nikakve vrijednosti. Od njegove dvadeset i dvije pjesme samo su dvije ličnoga karaktera: „Njoj" i „Mojoj majci". U svim ostalim pjesmama kao da se odriče svoga vlastitog osjećanja, kao da bi sve drugo, što je imao, stavio na oltar za slobodu bugarskog puka. Među najljepše njegove pjesme ubrajamo: „Mojoj prvoj ljubavi", „Na rastanku", „Živi, on živi" i „Moja molitva". Botev je imao najveći utjecaj na puk i zato je i danas među najpopularnijim pjesnicima Bugarske. Rodio se godine 1848. u Kaloferu. Otac mu, učitelj, bio je među prvim preporoditeljima u onoj tamnoj epohi bugarskog naroda. Godine 1876. pao je u borbi protiv Turaka.

IVAN VAZOV, osnivač prvog doba bugarske lirike, rodio se godine 1850. u Sopotu. Bio je đak učitelja Boteva, oca pjesnika Hrista Boteva. Prve su zbirke njegovih stihova „P r e p o r e c", „G u s l e" i „T u g e B u g a r s k e". Godine 1893. izdao je lirsku zbirku „Z v u k o v i", godine 1899. „S k i t n i č k e p j e s m e", zatim lirske zbirke „P j e s m e o M a k e d o n i j i", „J o r g o v a n m i z a m i r i s a", „N o v i v j e k o v i" i druge. U svom lirskom stvaranju Vazov je obuhvatio veoma široko polje. Historijski se motivi izmjenjuju s motivima iz života puka, pjeva njegove radosti i tuge. Majstorski je opjevao bugarskog seljaka i njegov naporni rad. Nedostiživa je i njegova patriotska lirika, ona je vjeran izraz bugarskog duha.

Još za vrijeme života Ivana Vazova počinje drugo razdoblje bugarske lirike, koja se može karakterizirati nastojanjem, da se stvori estetska tradicija. Osnivač je i prvak te epohe PENČO SLAVEJKOV (1866.—1912.), koji je vodio borbu za estetske vrednote, načela i oblike bugarske lirike. Mladi bugarski pjesnik Geo Milev u svojoj paraleli između Vazova i Slavejkova ističe, da je Slavejkov pobijedio Vazova u pogledu oblika, ali mu se nije mogao izjednačiti živim osjećajem i silnom emocijom. Slavejkov je ostavio izvrsnu lirsku školu za dalje generacije, kojima nije uzmanjkalo onoga, čega on nije imao: silnog unutrašnjeg osjećaja. Najveća je zasluga Slavejkova: usavršenje bugarskog

stila u pogledu forme i u pogledu temeljitog misaonog sadržaja. On svojim zbirkama „Epske pjesme", „Na otocima blaženih" i „Krvava pjesma" daje uistinu savršena djela u doba za početka onog novog razdoblja bugarske lirike, koje je imalo snažno značenje za dalje usavršavanje bugarske lirike uopće. Njegovi su prvijenci „Djevojačke suze" (1888.), „Epske pjesme" (1896.), „Tlapnje" (1898.), „San o sreći" (1907.). Godine 1910. izlazi njegovo epohalno djelo „Na otocima blaženih", a godine 1913. epopeja „Krvava pjesma". Njegove pjesme intimnih osjećaja su elegičke; pjesme, koje izrazuju osjećaje zajednice, pune su smionosti. Svoje je veliko obrazovanje stekao u Njemačkoj: ljubav prema drevnoj Grčkoj udahnuo mu je Goethe, lirski humor baštinio je od Heine-a, filozofiju je učio od Schopenhauera i Nietzschea. Ti utjecaji pomiješani s ruskim utjecajima prošli su kroz prizmu vlastitog velikog talenta Penča Slavejkova. Stvorio je djelo, koje je ušlo nesamo u bugarsku književnost, nego i u svjetsku književnost. Godine 1910. bio je Penčo Slavejkov među kandidatima za Nobelovu nagradu. Da nije malo zatim umro (bilo mu je 46 godina), zacijelo bi tu nagradu dobio. O njemu je pisao i na hrvatskom jeziku referent za slavenske jezike kod instituta za Nobelove nagrade dr Alfred Jensen u „Radu" zagrebačke Jugoslavenske Akademije cijeneći ga u nekom pogledu više nego li Ivana Mažuranića (Rad broj 203. — „Dvije slavenske junačke pjesme, poredbena studija"). Bogatstvo svemirskih problema rješava Slavejkov u umjetničkom obliku. On je prvi svijesni estet u bugarskoj književnosti. Njegovo je glavno djelo epska pjesma (nažalost nedovršena) „Krvava pjesma". U njoj je opjevao ustanak 1876. godine. U širokoj slici bugarskoga socijalnog života nastoji da predvidi budućnost Bugarske.

Poslije junačke smrti Boteva nije se dugo u bugarskoj lirici javio talentirani, bogodani pjesnik, koji bi mogao biti priznat narodnim lirskim genijem. Stoga je pojava PEJU JAVOROVA (1877.—1914.) u bugarskom pjesništvu veoma znamenita. Peju Javorov udara temelje trećem razdoblju u razvitku bugarskog pjesništva. Kao i Botev, tako je Javorov smatran predstavnikom plemenitog genija svoga puka u doba njegova svestranog preporoda. Javorov je uspio majstorski spojiti Vazovljev silni osjećaj s umjetničkom sviješću i s formom Penča Slavejkova. Javorov svojom lirikom otvara novo razdoblje, postaje obožavani učitelj mnogih naraštaja. Njegova je prva zbirka stihova „Stihotvorenija" (godine 1901.). Iz vremena revolucionarnih makedonskih borbi protiv Turaka nikla je krasna njegova zbirka „Hajdučke pjesme i čežnje". Kasnije je izdao zbirku „Bez sna", a malo zatim „Pod sjenama oblaka".

Poslije Javorova javlja se velik broj darovitih pjesnika, predstavnika realizma i spiritualizma. Znatniji su *pjesnici realizma*: ELIN PELIN, zatim ANDREJČIN, koji je izdao dvije zbirke, G. LJUTAKOV, SMIRNENSKI, KREMEN, KONSTANTINOV, RAKITIN, veoma plodni pjesnik mnogih zbirki pjesama. *Spiritualizam* zastupaju TRAJANOV, koji je obratio pažnju javnosti djelima „Regina mortua", „Himne i balade" i „Bugarske balade", zatim EMANUEL POP DIMITROV, koji je izdao nekoliko zbirki stihova, i drugi.



Majstor velikih lirskih kvaliteta je NIKOLA LILIJEV, koji je osnivač četvrtog razdoblja u razvitku bugarske lirike. Lilijev je majstor jezika. Bugarski jezik dokazao je zaslugom Lilijeva, da može izraziti sve najdublje i najfinije trzaje i treptaje bugarske duše. S pravom se veli, da je lako biti bugarski pjesnik poslije usavršenja stiha, koje je izveo svojim pjesničkim djelom Nikolaj Lilijev. Izdao je godine 1918. zbirku „Ptice u noći", „Mjesečeve mrlje" i dr. Poslije Lilijeva treba da budu spomenuti STRATIJEV, STUBEL i dr., koji nastavljaju u usavršavanju lirske forme i stilske tehnike.

Pjesnik NIKOLAJ RAJNOV zauzima posebno mjesto među bugarskim pjesnicima. On je individualni posmatrač i majstorski upotrebljava arhaični stil, filozofski aforizam, mistički patos, da poveća plastiku svoga sloga. Po zvanju je profesor povijesti likovne umjetnosti. Od *ekspresionista* je znamenitiji GEO MILEV, koji je izdao zbirku „Crveni prsten" a poslije krvave godine 1923. pjesničku meditaciju „Rujan". Drugi je predstavnik ekspresionizma ČAVDAR MUTAFOV. Od mlađih se lirika ekspresionista nije nijedan podigao do vodećeg mjesta. Simpatični su bugarski lirici *socijalnog smjera*. Možda će se iz njihovih redova pojaviti majstor vrednote i velikog značenja.

Među bugarskim *misticima* valja u prvom redu spomenuti IVANA GROZEVA (rođ. 1873.) mislioca, koji crpe građu za svoje pjesme iz svijeta legendi. Pjesnik je i dramatik. Kao predsjednik bugarskih kazališnih dobrovoljaca u vezama je i sa zagrebačkom Maticom hrvatskih kazališnih dobrovoljaca.

Neumoran je i svestran književnik LJUDMIL STOJANOV (rođen 1888. godine). Napisao je dramatski pjesmotvor „Tomiris", biografski roman o Aleksandru Stambolijskom, i roman o Benkovskom, koji je za nas Hrvate veoma važan, jer spominje i jednoga našega junaka, Dalmatinca Đuru, koji se junački borio za oslobođenje Bugarske.

Od većih djela u stihu valja spomenuti cijeli roman u sonetima „Vlado Bulatov" od ST. ČILINGIROVA i „Čeda Balkana" od KIRILA HRISTOVA, koji nastavlja epos „Krvavu pjesmu" od P. SLAVEJKOVA.

Poslije Ane Karine (1871. rođ.) i Mare Bjelčeve (rođ. 1872.) zauzele su ugledno mjesto u bugarskoj književnosti dvije izvrsne pjesnikinje Dora Gabe-Peneva i Elizabeta Bagrjana.

DORA GABE autorica je zbirke „Zemaljski put" i svojih zapamćenja iz djetinjstva „Nekada". Piše izvrsna djela za djecu. Dora Gabe predstavnica je bugarske književnosti u inozemstvu: osobito u slavenskim zemljama. Bila je s Bagrjamom u Dubrovniku na kongresu Pen-klubova g. 1933.

ELIZABETA BAGRJANA, autorica dviju izvrsnih zbirki pjesama „V j e č n a i s v e t a" i „Z v i j e z d a m o r n a r a", poznata je i u hrvatskom prijevodu. O njoj je pisala Zdenka Marković. Dimitar Šišmanov, poznati pripovjedač i kritik, piše, da je poslije rata najbolje bugarsko djelo u prozi „Staroplaninske legende" od Jovkova, a u stihu „Vječna i sveta" od E. Bagrjane.

Bagrjana je mnogo putovala: aeroplanska vožnja Sofija—Pariz nadahnula ju je za niz pjesama iz ciklusa t. zv. civilizacijske poezije.

TRIFON KUNEV pjesnik je elegantnih simboličkih stihova. DIMČO DEBELJANOV (1887.—1916.) napisao je oko pedesetak lirskih pjesama, koje su trajna vrednota bugarske poezije. ČAVDAR MUTAFOV je najekstremniji među modernistima.

Poslije Bagrjane unosi živu struju u bugarsku poeziju *skupina mladih pjesnika*, među kojima nalazimo Asena RAZCVJETINOVA, pjesnika radničke i seljačke bijede, apostola socijalne pravde; temperamentnog Nikolu FURNADŽIJEVA, autora zbirke „Proljetni vjetar"; socijalnog pjesnika Dimitra PANTELEJEVA, briljantnog stilistu Atanasova DALČEVA, originalnog u ritmu i intimnog u sadržaju, revolucionarne pjesnike rano preminulog Hristu SMIRNENSKOG, DZIVGOVA, koji je sastavio antologiju bugarske lirike na francuskom jeziku, Nikolu DONČEVA, J. STUBELA, G. KARAVAJMOVA, Jordana STRATIJEVA, Ivana MIRČEVA, i dr. Mladi se pjesnici uče od ruskih pjesnika akmeista i imaginista. Sama Bagrjana zahvaljuje mnogo ruskoj pjesnikinji Ani Ahmatovoj.

U skupini t. zv. *makedonskih pjesnika* i književnika valja spomenuti P. ZAVOEVA, Kr. VELJANOVA, G. TOMALEVSKOG, L. DIMITROVA, Ž. GELEVA, N. DŽEROVA, koji je svršio farmaceutske nauke u Zagrebu, D. TALEVA i Ljubena DIMITROVA, autora zbirke „Cilj". Talev je autor romana „Patničke godine", koji obrađuje epski Ilindenski ustanak i prikazuje život Makedonije pod turskim ropstvom.

### *DRAMA*

U bugarskoj dramatskoj poeziji najplodniji su: IVAN VAZOV, ANTON STRAŠIMIROV, stvaralac drame, DOBRI POPOV VOJNKOV, KONSTANTIN VELIČKOV i STOJAN MIHAJLOVSKI. Najpopularniji je današnji bugarski komediograf ST. L. KOSTOV, poznat i u inozemstvu.

Vezu između zagrebačke i sofijske drame uspostavio je umirovljeni viši bugarski činovnik ILIJA MILAROV, suprug glasovite hrvatske naivke Ivke Kralj. Ilija Milarov je autor drama „A p o s t o l" i „O t r o v"; poznat je i našoj kazališnoj javnosti. Za sofijsko kazalište osobito su zaslužni Hrvati Srđan Tucić i Adam Mandrović.

VASIL DRUMEV pisac je samo jednoga kazališnoga komada „I v a n k o", koji je radi svojih scenskih kvaliteta i danas na repertoaru sofijskoga kazališta.



PETKO TODOROV (1876.—1916.) bio je u nekojim djelima pod utjecajem Ibsena. On je dramatik i pisac finih i elegantnih idila. Velik dio njegovih ideja, donesenih iz inozemstva, bio je tuđ bugarskoj duši. Stoga su poslije njegove smrti književnici istakli devizu: Vratimo se svomu narodu! Napisao je dramu „Z i d a r i" po motivu narodne pjesme „Zidanje Skadra".

Povijesna drama ima u Bugara svoju tradiciju. U posljednje se doba budi bugarska dramatska literatura na nov život. Drama RAČA STOJANOVA „M a j s t o r i" nesumnjivo je najljepše historijsko djelo dramsko. ST. KOSTOV je pisac komedija „Ž e n o m r z a c", „Z l a t n i r u d n i k" i „G o l e m a n o v". Drama „K o š m a r" (Mora) od DIMITRA ŠIŠMANOVA hoće da prekine s bugarskom tradicijom i da iznese dramu intriga, senzacija, društvenih predrasuda i poremećene moralke. Kao dramatik je uspio i romanopisac JORDAN JOVKOV dramom „Albena" i komedijom „Milijunaš".

Dr Ante Tresić-Pavičić, koji je za svoje drame crpao radnju iz bugarske povijesti, poznat je u bugarskoj javnosti (prevodio ga pok. filolog B. Conev, koji je studirao u Zagrebu).

### *KRITIKA*

Prvak je novije bugarske kritike VLADIMIR VASILJEV, urednik najbolje književno-kritičke revije „Zlatorog", pisac velikog broja studija i portreta bugarskih pjesnika i temperamentan polemik. G. BAKALOV, urednik „Nove ceste", proletarski ideolog, navijestio je rat cijeloj bugarskoj knjizi od Vazova do Lilijeva. Priznaje jedino revolucionarnog pjesnika Hristu Boteva. Vrijedne su kritičke studije prof. M. ARNAUDOVA, urednika časopisa „Bugarska misao". Znamenito mu je djelo „O r a z v i t k u r o m a n a u z a p a d n i m l i t e r a t u r a m a i u R u s i j i".

DR K. KREUSTEV prvak je bugarskoga knjiž. eseja; najveći je dio svojih članaka objelodanio u svom časopisu „Misao". Izvrsne kritičke eseje piše MALČO NIKOLOV.

## NARODNA PJESMA

Bugari imaju veoma bogatu narodnu pjesmu. Spomena je vrijedno, da je bugarske pjesme sabirao bosanski eksfratar Stefan Verković (Stefan I. Verković: „Narodne pisme makedonskih Bugara", Beograd 1860.); iste je godine izdana o trošku biskupa Strossmayera zbirka „Bugarske narodne pjesme", koje su sabrali braća Dimitar i Konstantin Miladinovi (Zagreb, 1860). Prema mišljenju B. Angelova i M. Arnaudova zagrebačko je izdanje i u pogledu bogatstva, potpunosti i točnosti prva i najbolja zbirka među svim izdanjima u bugarskoj književnosti te vrste. I u Bugara je Kraljević Marko veoma opjevan junak; osim toga ima bugarska narodna poezija mnoštvo zajedničkih motiva s poezijom Hrvata i Srba. Osobito i duboko čuvstvena je bogata bugarska narodna lirika.

# ZAKLJUČAK

Za pedeset godina svoje slobode bugarska je književnost dala niz imena svojih pjesnika i njihovih djela, koja su ušla među prva djela drugih slavenskih književnika. Za to pola stoljeća Bugarska je potpuno stala na tlo suvremene evropske kulture, od koje ju je otrgnulo petstoljetno ropstvo.

I danas sustavno prati hrvatski kulturni život član zagrebačke akademije znanosti i umjetnosti dr Stefan S. Bobčev, koji je predsjednik Slavenskog blagotvoritelnog družestva. Njegov brat dr Nikola Bobčev uređuje glasilo „Slavenski glas".

Godine 1896. izišla je u Sofiji „Povijest slavenskih književnosti" od Jordana Ivanova, a godine 1910. „Slavjanska antologija" od Stilijana Čilingirova. U toj su antologiji pjesme Hrvata Petra Preradovića i M. Nikolića. Neke knjige S. Basarička i Hoića prevedene su na bugarski jezik.

Naš književni i kulturni život prate Hristo Vakarelski i Stefan Mladenov u časopisu „Učilišten (školski) pregled", što ga izdaje ministarstvo prosvjete u Sofiji, i Nikola Dončev u francuskom sofijskom dnevniku „La Bulgarie".

Ministarstvo narodne prosvjete u Sofiji podupire obilno književnost. Izdaje sabrana djela bugarskih književnih prvaka, knjižnicu za djecu, knjižnicu bugarskih prijevoda starih klasika, seljačku, narodno-prosvjetnu i higijensku biblioteku itd.

Od oslobođenja se bugarska književnost intenzivno razvija. Ta književnost obrađuje sve književne vrste, iako ne sve s jednakom intenzivnošću i s jednakom srećom. Najveća je uspjeha bugarska književnost zabilježila na polju pjesništva.

Glavne utjecaje na bugarske književnike vrše s jedne strane ruski književnici, a s druge strane narodna poezija. U najnovije se doba opažaju francuski i njemački utjecaji, a talijanskih utjecaja unatoč izvrsno organiziranoj propagandi još ne nalazimo.

Bugarski književnici stvaraju u plemenitom natjecanju, kako bi svojoj književnosti i svojoj domovinu povratili one vrednote i stečevine, koje su izgubili u stoljetnom ropstvu i u nesretnim ratovima.

---

*LITERATURA I. Knjige*: Jan Machal: „Slavenske književnosti", izdanje Matice Češke, tri knjige, Prag 1922. dalje. — B. Angelov i M. Arnaudov: „Bugarska narodna poezija", Sofija 1930. — Fr. Wollman: „Dramatika slavenskog juga", Prag, 1930.; vidi i njegovo djelo „Književnost Slavena". — Konstantin Kuzminski „Nova bugarska književnost", Sofija 1924. — Bojan Penev: „Povijest nove bugarske književnosti" u redakciji dra Borisa Jocova, Sofija, 1933. — *II. RAZNI ČASOPISI* češki, bugarski, talijanski, francuski i hrvatski.